

Historical layers of memory: Galataport in frame

Çiğdem KARABAĞ¹, ORCID: 0000-0003-1590-9172
Emel BİRER², ORCID: 0000-0003-0152-3690

Abstract

Geographic "place" and spatial relations in the historiographic dimension are the places where social memory is fermented. It is quite difficult to understand how the collective memory was (formed) from where we are today. Pierre Nora's aphorism "There is no more memory" (2022: 19) strengthens the expression, with history replacing memory, and memory is remembered as history. Collective memories established by the time gaps between history and new memory form collective memory in the long run. The purpose of study within this context is to map the history/ruins and a new memory of Istanbul Galataport/Karaköy-Galata Port chronologically and to find the important breaking points of social memory through the distances lived in the "place". These breaks are the points where the social memory is built by the gap between the "place" and the "distance" between the spaces. The starting point of the study is the question of whether the place maintains its sustainability/unsustainability in social memory with history, new memory, or distance section. The study is based on the hypothesis that the "history/ruins" and "new memory" concepts and the resulting "distance" as a result of the historical chronological sections taken, give the breaking points of the social memory. The study uses two-stage procedure as a method: deductive exploratory case study was used in the first stage, and a visual ethnography method was used in the second stage. In the findings, the historical Karaköy-Galata Port, named Galataport with its new memory, did not provide a contextual change to the "place" due to the distances formed by the history and the new memory, and it was seen that the distance frame grew larger in each period and history became a subset element in this framework.

Highlights

- Collective memories established by the time gaps between history and new memory form collective memory in the long run.
- Social memory is a synesthetic phenomenon formed by collective memory with spaces and spatial experiences.
- The perspective of the individual, who is involved in different social interactions in collective times, is located in many periods defined by the ongoing time intervals in society.

Keywords

Social memory; Place; Collective memory; Galataport; Karakoy Galata Port; Pierre Nora.

Article Information

Received:

15.04.2023

Received in Revised Form:

11.01.2024

Accepted:

12.01.2024

Available Online:

30.10.2024

Article Category

Research Article

Contact

1. Faculty of Architecture, Istanbul Kultur University, Istanbul, Türkiye.
cigdemkarabag@superonline.com

2. Faculty of Architecture, Yıldız Technical University, Istanbul, Türkiye.
emelbirer@gmail.com

Hafızanın tarihi katmanları: Çerçeve içinde Galataport

Çiğdem KARABAĞ¹, ORCID: 0000-0003-1590-9172
Emel BİRER², ORCID: 0000-0003-0152-3690

Öz

Tarihyazımsal boyuttaki coğrafi “yer” ve mekân ilişkileri, toplumsal hafızanın mayalandığı yerlerdir. Toplumsal hafızanın nasıl oluştu(ruldu)ğunu, bugün gelinen yerden anlamak oldukça güçtür. Pierre Nora’nın “Artık hafıza yok” (2022:19) aforizması, tarihin hafızanın yerine geçmesi, hafızanın da tarih olarak hatırlanmasıyla ifadeyi güçlendirir. Tarih ile yeni hafıza arasındaki zaman boşlukları ile kurulan kolektif bellekler, uzun zamanda toplumsal hafızayı meydana getirir. Bu bağlam ile çalışmanın amacı, İstanbul Galataport/Karaköy-Galata Limanı’nın tarih/kalıntı ve yeni hafızasının kronolojik haritasını çıkarmak ve, “yer”de yaşanan mesafeler üzerinden toplumsal hafızanın önemli kırılma noktalarını bulmaktır. Bu kırılmalar “yer” ile mekânlar arasındaki “mesafe” boşluğunun getirdiği ve toplumsal belleğin inşa edildiği noktalardır. Yerin toplumsal hafızada tarih ile mi, yeni hafızayla mı, mesafe kesitinde mi sürdürülebilirliğini/sürdürülemezliğini devam ettirdiği sorusu çalışmanın çıkış noktasıdır. Çalışma, “tarih/kalıntı” ve “yeni hafıza” kavramları ile alınan tarihi kronolojik kesitlerin sonucu ulaşılan “mesafe” ile ortaya çıkan çerçeveler, toplumsal hafızanın kırılma noktalarını verir” hipotezine dayandırılmıştır. Çalışmanın yöntemi iki aşamalı olup birinci aşamasında, tümdengelim keşfedici örnek olay araştırması, ikinci aşamasında görsel etnografya yöntemi kullanılmıştır. Bulgularda, yeni hafızası ile Galataport olarak adlandırılan tarihi Karaköy-Galata Limanı’nın, tarih ve yeni hafıza ile oluşan mesafelerin “yer”e bağlamsal olarak bir değişiklik sağlamadığı gibi, her dönemde mesafe çerçevesi daha da büyüyerek, tarihin bu çerçevede bir alt küme elemanı haline geldiği görülmüştür.

Öne Çıkanlar

- Tarih ile yeni hafıza arasındaki zaman boşlukları ile kurulan kolektif bellekler, uzun zamanda toplumsal hafızayı meydana getirir.
- Toplumsal hafıza, kolektif belleğin mekânlar ve mekânsal deneyimler ile oluşturduğu sinestetik olgulardır.
- Kolektif zamanlarda farklı toplumsal etkileşimlere dahil olan bireyin bakış açısı, toplumda süregelen zaman aralıklarının tanımladığı birçok zaman dilimine yerleşir.

Anahtar Sözcükler

Toplumsal hafıza; Yer; Kolektif Bellek; Galataport; Karaköy Galata Limanı; Pierre Nora.

Makale Bilgileri

Alındı:

15.04.2023

Revizyon Kabul Tarihi:

11.01.2024

Kabul Edildi:

12.01.2024

Erişilebilir:

30.10.2024

Makale Kategorisi

Araştırma Makalesi

İletişim

1. Mimarlık Fakültesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
cigdemkarabag@superonline.com

2. Mimarlık Fakültesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
emelbirer@gmail.com

GİRİŞ (INTRODUCTION)

Toplumsal hafıza, kolektif belleğin mekânlar ve mekânsal deneyimler ile oluşturduğu sinestetik olgulardır. Kent ve mekânsal etkileşimler ile oluşan bu olgular toplumda bütünsel hafızayı meydana getirir (Halbwachs, 2016). Tarih, hafıza ve mekânlar toplumla bütünleşik olan etkileşimli alanlardır. Kentin yaşamsal fonksiyonları, kolektif belleğin oluşturduğu hafızada yer alan tarih üzerine kuruludur. Hafıza katmanlarının, toplumsal bellek üzerindeki etkileri merak konusudur. Bu durum korunan tarihi alanlar ile üretilen yeni mekânsal etkileşimleri, toplumsal hafıza üzerinden tartışmaya açar. Her ne kadar Lefebvre mekân üretiminin politik olduğunu savunmuş olsa da (Lefebvre, 2014), mekân önce algısal olarak bellekte üretilir (Halbwachs, 2007). Sokrates'in Pkaidon'da öne sürdüğü gibi bellek; iyi, güzel, vb. duyu algısı ile nesnelere anımsar. Yirminci yüzyılda bellek ve tarih ilişkisi üzerine odaklanan entellektüel tarihçiler (Paul Ricoeur, Janet Coleman, Mary Carruther, Patric H. Hutton, Matt K. Matsuda, Richard Terdiman, vd.¹) belleğin rolünün geçirdiği mutasyonlara vurgu yapsalar da, bellek imgelerini zihne sokma becerisi eğretilmesi üzerinden ele alınmıştır (Barash, 2007). Traverso, 2019²'a göre bellek tarihin kuşku bırakmayan haline teslim olma eğilimindedir. Kamusal alanı özellikle batı toplumlarında istila eden bellek, medyanın da fazlaca ön plana çıkarması ile şimdiki zamanın kolektif imgelemine kök salar.

Bu yol ile bellek “anma takıntısı”na dönüşerek “bellek mekânlar”ın değer kazanması halini alır (Traverso, 2019). Bu bağlam ile sürekli etkileşim halinde olan tarih, hafıza ve mekânlar bireyler üzerinde güçlü tesirler yaratır. Pierre Nora (2022: 43); “Tarih nasıl olaylara bağlanıyorsa hafıza da mekânlara bağlanır” söyleminin ardından, kentsel mekânlarda yaşanan değişim ve dönüşümlerin toplumsal hafızaya zarar verdiğine de değinir. Tarihsel olguların neticesinde toplum hafızasında yer alan kent imgeleri, kent belleğinde kültür ve mimari temsiller olarak önemli bir yer tutar. Bu süreç içerisinde; toplumsal, ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişmelerin yansımaları, kolektif bellek üzerindeki tarih ve zamansal etkileşimleri ile topluma yansır. Bu yansımalar, toplumsal belleğin tarihi ile beraber yeni hafızayı oluşturduğu kırılma noktalarını belirler.

Katmanlı bir yapıya sahip olan kent olgusu, mekânsal pratikleri tarih ve toplumsal hafıza arakesitinde inşa ederek, belleklerdeki mekânsal şemaları hafızalarda yeni bir mesafe çerçevesine alır. Toplumsal değişim ve dönüşümün sonucunda oluşan tarih ve yeni hafıza arasında kalan ve mesafe/tarihin hızlanması olarak tanımlanan bu çerçevelerin şimdiki zaman içerisinde algılanması oldukça güçtür. Bu bağlam ile ele alınmak istenen tarih ve yeni hafıza arasında oluşan mesafe çerçeveleri, tarihsel kronolojide ele alınarak, toplumun dönem içerisinde oluşturduğu kolektif belleğe ve dolayısı ile dönemlerine ait yeni gerçekliklerin inşa süreçlerine tanıklık eder. Bu yaklaşım ile mesafe çerçevelerine, yerin ve toplumsal hafızanın kara kutusu tanımı yapılabilir. Kara kutu aynı zamanda yerin tarihinde yaşanan toplumsal olaylara tanıklık edenlerin belleklerde nasıl inşa edildiğinin kodlarını ve kırılmalarını barındırır.

¹ Barash, (2007). Janet Coleman (Ancient and Medieval Memories: Studies in the Reconstruction of the Past), Mary Carruther (The Book of Memory: A Study of Memory in Medieval Culture), Patrick H. Hutton (History as an Art of Memory), Matt K. Matsuda (The Memory of the Modern), Richard Terdiman (Present Past: Modernity and the Memory Crisis).

² Traverso, (2019); “Bellek ve tarih ilişkisini şu sözlerle tanımlar: “Bellek” genellikle tarihin eşanlamlısı olarak kullanılır, ama “tarih-aşın” bir kategori halini alarak onu ele geçirme yönünde kendine özgü bir eğilim gösterir. Böylece geçmiş, geleneksel olarak tarih diye adlandırılan disiplinkinden daha geniş ilmekli bir ağına içine alarak, bu geçmişe büyük ölçüde öznellik ve “yaşanmışlık” dozu katar; kısacası, daha az kısır ve daha “insani” bir tarih olarak görülür.”

Yerin yeni hafızasının kolektif bellek çözümlemesini Nora (2022: 19); “Her şeyin toptan algılanması ve dengelerin kaybolması” ifadesi ve “mesafe/tarihin hızlanması” kavramı ile açıklar. Bu kavram ile “yer”in mekânlar arasındaki mesafesi, tarih ve yeni hafızanın sürdürülebilirlik/sürdürülemezliğini tartışmaya açar. Tartışma, katmanlı bir yapıya sahip olan “yer”in, kuramsal bir kazı alanı olarak ele alınması ile okunabilirliği gerçekleştirir.

Bu çalışmada kuramsal kazı alanı olarak, İstanbul Karaköy bölgesinde yer alan tarihi Karaköy-Galata Limanı belirlenmiştir. Yeni ismi ile Galataport olarak adlandırılan “yer”in, tarihsel kronoloji kesiti Nora (2022)’nın; “tarih/kalıntı”, “yeni hafıza” ile beliren “mesafe/tarihin hızlanması” kavramlarından alınmıştır. Çalışmada yerin kronolojik zaman kesiti üzerinde zamansal boşlukları ifade eden “mesafe” kavramı, metin içerisinde “çerçeve” (frame) olarak adlandırılmıştır. Toplumsal hafızanın ve “yer”in kronolojik kırılma noktaları ile oluşan çerçevelerin dönem karşılıklarına tekabül eden yazılı basın haberleri, görsel temsiller; zamanının kolektif bilincini oluşturan kritik noktalar olarak belirlenmiştir. Çalışmanın araştırma sorusu, Karaköy-Galata Limanı’nın, tarih/kalıntı ile yeni hafızasının kronolojik dönem kesitlerinin alınmasıyla ortaya çıkan ve tarihin hızlanması olarak ifade edilen “mesafe/çerçeve”nin, toplumsal hafızanın kırılma noktaları olarak okunabilmesi mümkün müdür olarak belirlenmiştir. Çerçevelerin zamansal karşılıklarındaki dönemin görsel temsilleri, gravürleri ve fotoğraflarına ulaşarak, belleğin hangi kavramlar ile oluştu(ruldu)ğu çalışmanın yöntem zeminini oluşturmuş, “yer”in toplumsal hafızada tarih ile mi, yeni hafızayla mı, mesafe kesitinde mi sürdürülebilirliği/sürdürülemezliği tartışmaya açılmıştır. Çalışma, “tarih” ve “yeni hafıza” kavramları ile alınan tarihi kronolojik kesitlerin sonucu ulaşılan “mesafe” ile ortaya çıkan çerçeveler, toplumsal hafızanın kırılma/oluşum noktalarını verir” hipotezine dayandırılmaktadır. Tarihi hafıza ve yeni hafızayı bir arada bulandıran Karaköy-Galata Limanı alan çalışmasında “yer”in yeni hafızası “Galataport” proje ismi ile adlandırılacaktır.

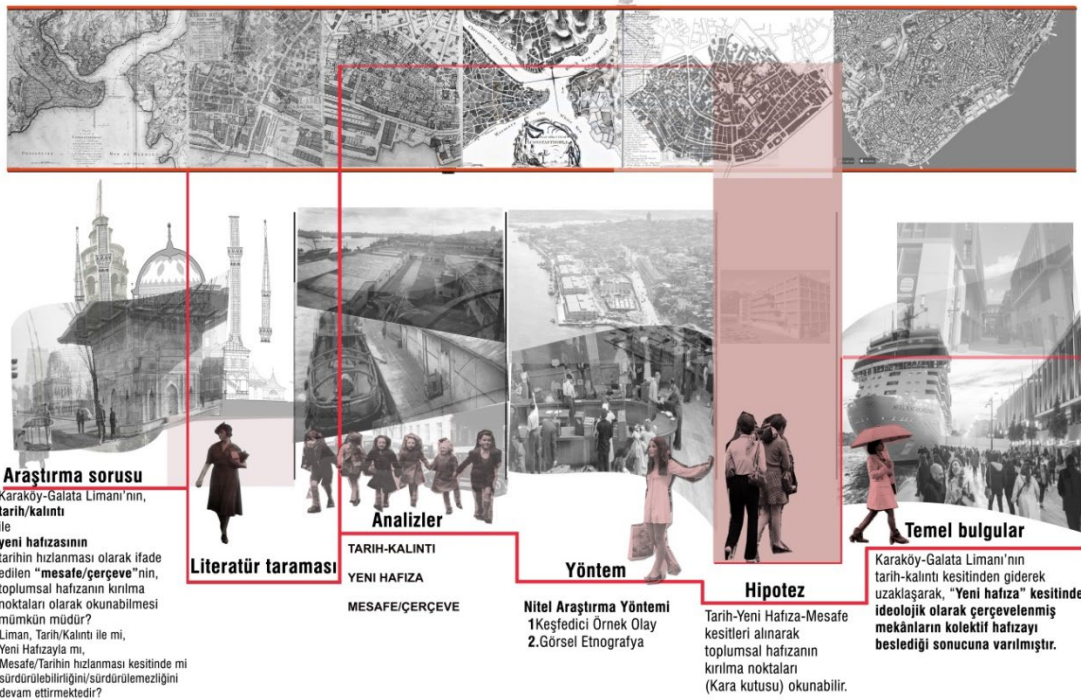
YÖNTEM (METHOD)

Kolektif belleğin noktasal izdüşümlerinin arandığı çalışma, nitel araştırma yöntemi ile iki aşama üzerine kuruludur (Şekil 1). Çalışmanın birinci aşaması konvansiyonel yazılı tarih bilgilerinin kronolojik zaman diziliminde tasnif edilmesi ile başlar. Bu kronolojik dizilimde Karaköy-Galata Limanı’nın tarihi yapıları ve döneminin yeni hafızasını oluşturan yapılar belirlenir. Böylece kolektif belleğin ortaya çıktığı noktaları belirlemek üzere, çalışma için bir altlık oluşturulur. Çalışma, bütüncül, derinlemesine ve boylamsal bir araştırma gerektirdiğinden dolayı örnek olay araştırmasında, tümdengelim keşfedici örnek olay araştırması ile ele alınmıştır. Bir etnografi alanı olarak belirlenen “yer”, ilişkisel ve mekânsal düzeyde, öncelikle çalışma nesnesinin teorik olarak açıklanmasını gerektirmektedir. Bu kuramsal çerçeve, bağlam ile kavramsallaştırılarak makro düzeydeki etkileşimler elde edilir. Çok perspektifli bir analiz olan keşfedici örnek olay araştırması, süregelen yaşamın, güncel bağlam ya da ortamdaki durum/durumların sentezlenmesinde etkilidir (Creswell, 2013; Barlett ve Vavrus, 2021). Araştırmacının örnek olayı derinlemesine ele alarak bir çerçeve oluşturması geniş bir prosedür içerir. Bu oluşumu Güçlü (2021: 364); “Örnek olay; belirli bir sosyal olgunun bir ya da birkaç kesitinin derinlemesine incelendiği bir araştırma yaklaşımıdır.” sözleri ile tanımlar. Çalışmada ele alınan yere ait olguların ayrıntılı incelenmesi ve değerlendirilmesinde; Ne? ve Nasıl? sorularının yanıtları, tümdengelim keşfedici örnek olay araştırması ile sağlanmıştır. Tümdengelim yaklaşımda; konuya ilişkin genel çerçeve üzerinden

yapılan kuramsal okumalar sonrası oluşturulan hipotez ile olgunun bulunduğu alanda veri toplama/döküman analizi ile doğrulamalar gerçekleşir (Güçlü,2021; Babbie, 2007).

Çalışmanın ikinci aşamasında toplumsal hafızanın kırılma noktalarının belirlenmesinde ve döneminde yaşanan olguların bellekler üzerindeki inşasını deşifre edebilmek amacı ile görsel etnografya yöntemi kullanılmıştır. Kronolojideki tarih/kalıntı ve yeni hafıza kesitlerinin çerçeve içerisine alınması ile hazırlanan çalışma altlığının “yer” ile arasında kalan mesafeler ortaya çıkar. Çerçeve olarak ifadelendirilen bu mesafeler, dönemlerinin karşısında deşifre edilmek üzere duran toplumsal hafızanın kara kutuları olarak belirir. Bu aşamada tarihi kronolojide ifade edilen yeni hafıza mekânlarının tarih ile arasındaki “mesafe” (çerçeve) kırılma noktaları “F” (Frame) harf sembolü ile gösterilmiştir. Çalışma için kabul edilen “yer”in sıfır noktası F⁰ sembolü ile başlatılarak toplumsal hafızanın kırılma noktalarının belirlenmesinde ve döneminde yaşanan olgularını bellekler üzerindeki inşasını deşifre edebilmek amacı ile görsel etnografya yöntemi kullanılmıştır. Aynı kültürü paylaşan grubun tümüne odaklanıldığı (Creswell, 2013; Bal, 2021) ve bu gruplar arasındaki etkileşimler ile ilgili veri toplamak amaçlı geliştirilen araştırmayı (Güçlü, 2021: 325); “Görsel etnografya, insan beğenisinin olduğu yer ve uygulamaları temsil eden görsel imajları toplamayı amaçlayan bir araştırma yöntemidir” sözleri ile tanımlar. Bu yöntem ile, yerin tarihi ile oluşan kronolojik olaylar mesafe çerçevesine alınarak, dönemin, görsel temsilleri, gravürleri ve fotoğrafları bir araya getirilmiştir. Dönemlere ait yazılı basın haberleri sadece haber niteliği taşıdığı için çalışmada kullanılmamıştır. Toplanan veriler, tarih ve yeni hafıza kesitinde yer alan mesafe, yer ve zaman ilişkisi bağlamı üzerinden anlamlandırılarak yorumlanmıştır. Bu bağlam ilişkisinde döneme ait ağırlıklı olarak kullanılan kavramlar, kolektif belleği oluşturan kırılma noktaları olarak belirlenmiştir.

KARAKÖY GALATA LİMANI

Şekil 1 - Yöntem Tasarımı Diagramı

TEORİK ARKA PLAN (THEORETICAL BACKGROUND)

“Yer”³e zamanla konumlanan çerçeveleyici yeni hafızalar, bağlamı ile tanımlanamayan boşluk hissiyatı uyandırır. Bu his, “yer”de var olan mekânsal formlar yerine, mekânsal pratiklerde yaşanan değişim ve dönüşümleri anlamlandırılabilmesi için kavramlara gereksinim duyar (Stavrides, 2016). Schulz, insanın içinde var olabileceği, kendini çevre ile anlamlandırarak ve deneyimleyerek tanımlayabileceği yaşamını, “yerin ruhu” kavramı ile ifade eder (Schulz, 1980). Bu ifade insanın varoluşunun çerçevesini çizer. Varoluş çerçevesinin belirlenmesi ile çizilen sınırlar, kaygılandırıcı başka bir sorunsalı da beraberinde getirir. Paradoksal biçimde ilerleyen bu sorun, iktidarın toplumsal varoluş sınırlarını çerçeve içerisine alması ile tekrar belirir. Bir bütün içerisinde düşünilemeyen, kentten kopuşun meşrulaştırıldığı “yer”, iktidarın morfolojik olarak işlevselleştirildiği mekânlar ile karşılık bulur. Toplumsal varoluş sınırlarını, bir değere ve norma dönüştürmeye çalışan iktidarın politik duruş ve yaklaşımlarını Lefebvre (2018); Kapitalizmin kâr arayışına ve kentlerin modernleşme ile mekânı nesnelleşen, özü ile bağı koparılmış kimliksiz ve aidiyetsiz ‘yer’ler olarak tanımlar.

Tarihsel nedenleri de içinde barındıran bu durum, yalnızca mekânların örgütlenmesi ve işlevselleştirilmesinin yanı sıra, döneminin getirdiği ideolojik yaklaşımların morfolojik çözümlerinin nedensellikleri de kapsar. Kentin dönüştürücü biçimini Lefebvre (2021: 163) şu sözleri ile tanımlar; “Kent, bir araya getirir. Biçim olarak kent, bir araya getirdiği (yoğunlaştırdığı) şeyleri dönüştürür. Bilmeden değişenleri-ayrı olanı, alan üzerinde özgünlüklere bağlı olanı, üzerine düşünülmüş bir tarzda değiştirir.” Lefebvre’nin kentsel yaşamın toplumsal varoluşçu yaklaşımları, pozitif ve iyileştirici biçimde ele alırken David Harvey (2019), dönemsel bakış açıları içinden kentin heterojen biçimini sorgular. Kentin kendi içindeki bitmek bilmeyen kopma ve bölünme sürecini, modernite ile ilişkilendirir. Bu ilişkisellikte modernitenin kendisinden önce gelen tarihsel durumdan kopmasını “mekânın zaman aracılığı ile yok edilmesi” olarak tanımlar. Pierre Nora’nın (2022: 19); “Süreklilik duygusunun kökü mekândadır. Artık hafıza ortamları olmadığı için hafıza mekânları var” söyleminde, modernizm ile yitirilen süreklilik duygusunun mekâna yönelik yıkıcı etkileri açığa çıkardığı söylenebilir. Bu nokta, “yer”in tarihsel ve ideolojik yaklaşımlarla yeniden üretilmesine önemli bir referans sağlayarak, toplumsal yaşamın varoluşunun tarihselliği ile, kolektif belleğin inşasının olduğu çerçeveler olarak değerlendirilmektedir. “Yer”in tarihselliğini Pierre Nora’nın yaklaşımı ile toplumsal hafızanın kırılma noktaları üzerinden ele almak, hafıza mekânlarının doğurduğu karmaşık ilişkilere ve dolayısı ile ulusal hafızanın tarihyazımına farklı boyutta bir yaklaşım sağlar.

³“Yer”: Zeytinoglu (2021); “Aristoteles’in fizik anlayışına göre, “yer”, herkesin ya da her şeyin kendi evinde yeni kendi “yer”inde olma durumudur. Ve bu kendi yeri dediğimiz şey ise her canlının herkesçe paylaşılan bir bütünlük içinde yaşadığı, yakın bir otak “yer” ile kuşatılmıştır. Yer altlara gidildikçe ataların mekânı olur.”

Tarihyazımsal Bellek Haritalaması (Historiographic Memory Mapping)

Toplumsal bellek haritaları, tarihi nasıl tasavvur ettiğimiz ile tarih arasındaki ilişkinin kolektif bilincin zihin yapıları üzerinden anlaşılmasına imkan sağlar (Klein, 2000). Benjamin, tarihselci-pozitivist tarihyazımı yerine tarihe ait izlerin gömülü olduğu “duraklama” imgeleri üzerinden geçmişin izlerinin yakalanabileceği toplumsal maddi gereksinimlere dayalı tarihyazımı önerisini sunar (Gökberk, 2023: 47). Bu önerilen model, tarih ile kolektif bilincin bellek haritalamasına ışık tutar. Tarihin belleklerde nasıl ve ne şekilde inşa edildiğine ve hangi zihin kodları ile oluştu(ruldu)ğuna odaklanılarak bu ilişkisellik sorgulanır. Bu yaklaşım, salt uzman tarihçi bakış açısından çok, belleğin tarihyazımsal boyutu ile oluşan zihinsel haritalamaları içerir. Karl Popper (1998: 58) tarihselciliği (historicism) “...Sosyal bilim tarihten başka birşey değildir. Bununla beraber burada söz konusu olan tarih, tarihsel olguların peşpeşe sıralanmasından ibaret vakayinamelerin geleneksel anlamındaki tarih değildir. Tarihselcilerin sosyolojiyle özdeşleştirmek istedikleri tarih çeşidi sadece geriye doğru ve geçmişe değil, fakat aynı şekilde ileriye doğru ve geleceğe de bakar.” sözleri ile ifade eder. Başka bir düşüncede tarih algısı, dayatmacı bir hafıza anlayışı üzerine kurulu olduğunu tartışır (Uslu, 2016). Pierre Nora’nın, tarih ve hafızayı kavramsal olarak ayırma isteğinin temelinde, tarihin her zaman sorunlu ve eksik olduğu düşüncesi vardır. Hafıza şimdiki zamanda güncel olaylara bağlıyken tarih artık bulunamayan şeylerin yeniden oluşturma/üretme çabasıdır. Nora (2022: 21) bu olguyu şu sözleri ile ifade eder; “Onların ‘hafıza toplumu’ haline gelişlerinde tarih kaygısına yer yoktu, ta ki modern dünyaya açıldıklarında tarihçilere ihtiyaç duymalarına dek.”

Tarih⁴ ve hafıza⁵ arasındaki bu diyalektik ilişkiyi, Auge (1995)’un “yok-yer” kavramsallaştırmasındaki, hem daha önce görmediği yabancı bir yeri hem de her şeyin tanıdık bildik gelme paradoksu olarak tanımlar. Çünkü burada “yer”e ait tüm kodların tanınması karşısında, zaman boyutuna referans verilmemesinin sorunsalı yaşanır (Koçyiğit, 2018). O halde yeni hafıza mekânların, tarih/kalıntı ile ilişkisi/ilişkisizliği toplumsal hafızayı etkiler mi? Hafıza mekânlar zamanla nasıl yok edilir? Bu süreç ile oluşan zamansal mesafeleri belleklerde nasıl iz bırakır/kodlanır? Bakış açısında, yeni hafızanın tarih-kalıntı ilişkiselliği içerisinde hafızayı etkilediği düşünülürse yersizleşme boşluklar üzerinden tekrar sorgulanır.

⁴“Tarih”: Nora (2022: 20); “Tarih ise artık bulunmayan şeylerin yeniden oluşturulmasıdır, ama bu hep sorunlu ve eksiktir(...)tarih, geçmişin bir tasavvurudur(...)tarih herkesin malıdır ya da kimseye ait değildir(...)”. Tarih ise zihinsel ve ayrıntı bir işittir, bu yüzden de analiz, söylem ve eleştiriyi gerektirir(...)Tarihin merkezinde doğal hafızayı yıkan bir eleştiri işlemektedir.”

⁵“Hafıza”: Nora (2022: 20); “Hafıza’nı görevi herkesi kendi tarihçisi yapmaktır. Hafıza her zaman yaşanan gruplar tarafından üretilen yaşamın kendisidir. Bu amaçla, hafıza anımsama ve unutma diyalektiğine açık, onların sürekli biçim değiştirilmelerinden habersiz, her türlü kullanımlara ve el oyunlarına karşı çok duyarlı, uzun belirsizliklere ve ani dirilmelere elverişlidir ve devamlı bir gelişim halindedir.”

Toplumun bireylerini bellek ve hatırlamanın öznesi olarak gören Halbwachs, toplumsal belleğin anılarla kurgulanan bir çerçeveye bağımlı olduklarından Halbwachs (2017: 10) şu şekilde bahseder; “Hatıralarımız genellikle kolektif olarak kalır ve bizim müdahil olduğumuz olaylar ve yalnızca bizim gördüğümüz objeler söz konusu olduğunda bile bize başkaları tarafından hatırlatılır. Bunun sebebi, aslında hiçbir zaman yalnız olmamızdır.” Sürekli iletişim halinde ve canlı olan belleğin gerçekliğinin çerçevesi değişir ya da kaybolması halinde unutkanlığın ortaya çıkacağı savunulur (Assmann, 2015). Yer’in toplumsal bellek üzerinden kurduğu ilişkilerin her biri üzerinden, yer’in muhafazası, kültürlerin korunması ve kültür arşivi okunabilir. Belleğin yeni gelen kuşaklara birikimler ile anlam aktarımını sağlar. Tarih anlayışlarına yeni bir bakış açısı kazandırmasından dolayı önem veren Popper (2022: 149), yeni kuşaklara/ nesillere: “Geçmiş’in gerçekte nasıl olduysa öyle bir tarihi olmaz. Sadece tarihsel yorumlar olabilir, bunların ise hiçbiri nihai değildir; her nesilin de kendi yorumlarını yaratma hakkı vardır.” sözleri ile tarihselciliği yorumlama hakkı verir.

Benjamin (2022), kolektif bilinçaltında bulunan toplumsal deneyimlerin iç içe girerek geçmiş ile şimdinin oluşturduğu gruplaşmaları “diyalektik görüntüler” olarak tanımlar (Benjamin, 2022). Unutkanlığın ve hatırlamanın diyalektikliğine sahip olan yeni hafıza ortamları, geçmiş ile bağı bulunmayan tarihsel olarak belleklerde kodlanan “mekânlar” a dönüş(türül)müştür. Kentin morfolojik yapısı içerisindeki bu mekânlar, bedeninin kent ortamında giderek güvenini kaybetmesi ve bellek araçlarının değişerek yok olması kentle ilişkinin önemli sorunsalıdır (Erzen, 2019). Modernitenin örgütlediği, geçmiş ile bağların yitirilme ideolojisi, toplum üzerinde önemli boşluklar yaratır. Bu boşluklar Nora’nın tarih ile yeni hafıza arasında yer’e ait tanımlanamayan mesafe kavramına karşılık gelir. Bu kavram, “yer”de yaşanan mesafenin toplumsal bellek üzerinde mi neden oluyor düşüncesini akıllara getirir.

Mesafe ile Oluş(turul)an Çerçeveler (Frames Formed by Distance)

“Yer”in heterojenliği tarihselliğin sınırlarıyla seri olarak okunabilse de, kolektif bilincin dönemin konjonktürünü muhafaza edebildiği ölçüde yazıya dökülmüş anılara, imgelere, temsillere aynı görüş açısı ile bakabilmeye ihtiyacı vardır. Kolektif zamanlarda farklı toplumsal etkileşimlere dahil olan bireyin bakış açısı, toplumda süregelen zaman aralıklarının tanımladığı birçok zaman dilimine yerleşir. Halbwachs, birbiri ardına gelen zamanı, durağan bir çerçeve olarak tanımlar. Böylelikle mutabık kalınan tarihte, geçmişte daha uzağa gidebilme olanaklılığına değinir (Halbwachs, 2017). Bu çerçeveyi Gökberk (2023: 35) şu sözleri ile tanımlar: “...topoğrafya hem yer ile hatırlamanın iç içe geçişi hem de ruhsal yapının mekânsal olarak düşünülmesi ve hafızanın işleyişiyle ilişkilidir.” Toplumsal etkileşimlere modernizmin tarihi zaman aralığından bakan Berman, geriye dönüşün ilerlemek için yol olabileceği öngörüsünü sunar. Bu öngörüsüne diyalektik katkıyı şu sözleri ile sağlar (Berman, 2021: 27); “Modern ortamlar ve deneyimler coğrafi ve etnik, sınıfsal ve ulusal, dinsel ve ideolojik sınırların ötesine geçer; modernliğin bu anlamda insanlığı birleştirdiği söylenebilir. Ama paradoksal bir birlikteliktir bu, bölünmüşlüğü birliğidir; Bizleri sürekli parçalanma ve yenilenmenin, mücadele ve çelişkinin, belirsizlik ve acının girdabına sürükler.”

Diğer yandan, kentin tarihsel çözümlemesi, karmaşıklık kavramının yansımalarını ortaya çıkarır. Lefebvre (2021: 158), karmaşıklık kavramını teorik olarak; “Büyüme ve gelişme arasında var olan, ve tüm bir dönem, bu dönemin getirdiği deneyimler ve sonuçlar üzerindeki en küçük yansımaları tarafından dayatılan ayırım üzerinde inşa olmaktadır” şeklinde açıklar. Başka

bir ifade ile, kentte yeni ve tarihi yapılar arasındaki etkileşimlerin çözümlenmesi, toplumun gelişmesi, büyümesinin arka planda kabul edilmesi ile başlar. Bu durum, ideolojik olmayan ve/veya kritik politik kavramlar ile tanımlanmayan, “yer”in zaman içerisindeki gelişen ölçeklerini çerçeveye içerisinde almamızı sağlar.

Tanyeli (2020: 213), eski ve yeni arasında yaşanan gerilimin, mimarlığın sekülerleşmesi ile giderilebileceğini şu sözleri ile savunur; “O halde mimarlıkta ‘eski’den kopmamak, eskiyi kutsallaştırma ile yeniye duyulan aşk arasındaki gerilimli ilişkiyi unutmak bir türlü mümkün olmaz...Zaman–değer korelasyonunun o mekanik mantığını unutmak gerekir.” Eski ve yeni arasında yaşanan bu gerilim, “yer”de tanımlı/çerçeve içerisinde kritik alanlar olarak belirir. Zamansal olgu içerisinde tanımlanan mekânlar, “yer”in homojenliğine denk düşmeye çalışarak, bağlam ile yeniden şekillenir. Bu bağlam ile doğan çelişkilerin, farklı ve mutlak bir kod ile tanımlanmasını gerektirir. Tarihi mekânlar ve yeni mekânlar arasında yaşanan çelişkiyi, karmaşıklaşmayı Pierre Nora, “mesafe” kavramı ile ifadelendirir.

Toplumsal hafızanın kara kutusu olarak ifade edilen, tarih ve yeni hafıza arasında oluşan “mesafe”leri Nora (2022: 19); “Tamamen ölü bir geçmişe hızlıca dalış, kaybolmuş olarak görülen her şeyin toptan algılanışı-dengenin kayboluşu.” sözleri ile ifade eder. Yer’de oluşan bu zamansal boşluklar, toplumun hafızasını sorguladığı geçmişe dönük birer hatırlama durakları olarak görülebilir. Halbwachs (2017: 107); “Olaylara maruz kalan halkın hafızasına girenler etkilerdir, olay değil ve bu da yalnızca bu etkiler halka ulaştığı andan itibaren gerçekleşir. Eğer bu eş zamanlılık, dönemin insanları tarafından fark edilmediyse, olayların aynı yıl meydana gelmiş olmasının pek bir önemi yoktur. Yerel olarak tanımlanmış her grubun kendi hafızası ve zamana dair yalnızca kendisine ait olan bir temsili vardır.” yorumu ile bu görüşü destekler.

Bu bağlam, tarihi kronolojik olarak sıralanan mesafe çerçeveleri üzerinden “yer”in tarihsel süreç içerisinde geçirdiği kritik safhalara hakim olmamızı gerektirir. Tarihsellik, ideolojik oluşumların iktidar üzerinden gerçekleşen politik söylemler ile çerçeveyi bütün bir şekilde ele almak ve “yer”in tarihsel süreç içerisinde yaşadığı etkileşimlerin çerçeveler halinde heterojen düzensizliğin rasyonelleştirilmesi olarak görülmelidir.

ALAN ÇALIŞMASI (FIELD STUDY)

Yer: Galataport/Karaköy-Galata Limanı (Place: Galataport/Karaköy-Galata Harbor)

Kent ve mekân ilişkiselliği coğrafi koordinatlar üzerindeki; özne, iktidar, mimarlık, şehircilik, sosyoloji, ideoloji, antropoloji, vb. alanlar “yer”in kavramsallaştırılmasını sağlar. “Yer”in fiziksel bağlamla kurduğu ilişki, kültürel üretim ile bütünsellik içerisinde (Köksal, 2021). Bu bağlamların oluşturduğu yaşamsal ilişkiler soyut kavramlar ile muğlak ve farklı yönlere çekilebilecek soyutlamalar iken, matematiksel ve felsefi açılımlar, yaşamsal somut gerçeklikleri düşünmeye imkân verebilmektedir (Yücel, 2021). Yaşamsal gerçeklikler ile oluşan kolektif hafıza, “yer”de tarihyazımsal birçok katmana sahiptir. Bu katmanlar dönemini temsil eden izlerin hâlâ sürdürüldüğü ve günümüze kadar farklı dinamiklerin baskısı ile dönüş(türül)müş ol(ma)ma hali kentte her daim adından söz ettirir. Yıkımlar, yeni yapıların inşası, koruma/restorasyon ve renovasyonların belli dönem aralıklarında gündeme geldiği “yer”de, tarihin kolektif hafızayı

oluşturduğu noktalara tanıklık edilir. Aynı zamanda “yer”in yersizleştiği aralıklar, işlevsizleşen /bloke edilen, pasifize edilmiş zamansal boşluklar tanımlıdır. Bu boşluklar “yer”in örgütlendiği tarihsel olaylara da karşılık gelebilmektedir. “Yer” tarihselliğinden koparılan, kimliksizleştirildiği ve yine dönemsel olarak aidiyet duygusunun hissizleştirildiği zamansal boşluklara sahiptir. Bu boşluklar, “yer” ile “hafıza” arasında yaşanan gerilimli ilişkiyi akıllara getirir. Bu ilişkisellik “yer”in tarihi yapı kronolojisi ile okunabilen ölçüdedir. Karaköy-Galata Limanı’nın yapı kronolojisinde durağan zaman, pasifize edilen çerçeveler içerisinde yer alır. Bu durağan çerçevelerde toplumsal olarak yaşananlar, temsiller ile karşılık bulur.

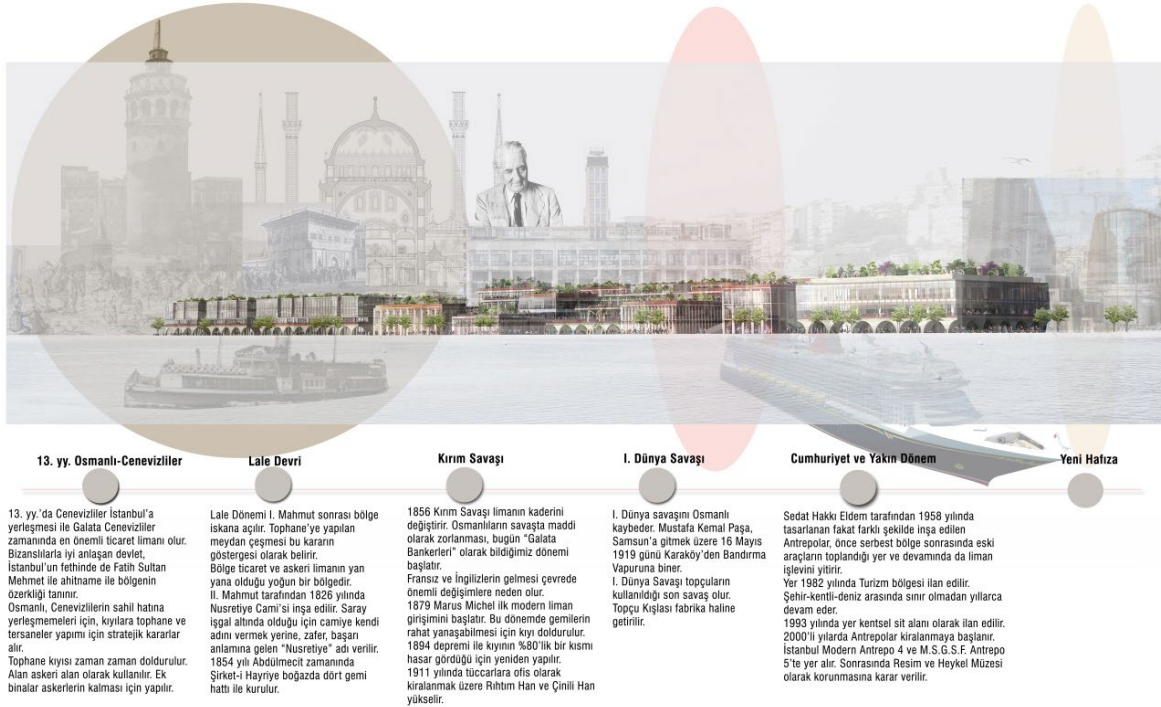
Çalışmanın çok katmanlı “yer” olarak barındırdığı tarihsellik, toplumsal hafızanın yarattığı aidiyet duygusu ile farklı etkileşimlere ve dinamiklere sahip olan Karaköy-Galata Limanı kronolojik alan çalışmasında, tarih ve yeni değerler incelemesinde, kavramsal kazı alanı olarak ele alınmıştır. Bu alanda, “yer” sıfır noktası olarak kabul edilen zaman diliminden başlatılarak, tarihi yapı kronolojisine yeni eklenen/yıkılan/restorasyon ve/veya renovasyon geçiren yapılar “yer”e ait kolektif bilincin değiştirmesi ve/veya yenilemesiyle yeni bir çerçeve (F) içerisine alınır. Dönem aralıklar ile gruplandırılan mesafeler, tarih kronolojisinde değişen/değiştirilen/yenilenen planlar üzerinden, yeni eklenen yapılar ile yine bu yapıların yıkımları/restorasyonu/renovasyonu arasında kalan mesafe “yer” bağlam alınarak çerçeveleri oluşturur. Bu çerçeveler artık tarih-yeni hafıza’nın mesafe aralığından dönemlere ait; gravür çalışmalarını, fotoğrafları ve yazılı basın haberlerini okumamızı sağlar. Nitekim oluşturulan bu kronoloji ile elde edilen çerçevelerde, yazılı basının “yer”in tarihini çokça tekrar ettiği ve yerin yeni temsil biçimleri ile yeni hafızasının yerildiği zamanlara denk gelinir. Bu aralıklar, toplumsal belleğin inşa edildiği ve yeni kuşaklara aktarımların sağlandığı zamanlardır. Toplumsal bellek ile oluş(turul)an “yer”in kara kutusu nasıl okunur? sorusunun karşılığının bulunması ile toplumsal belleğin inşa edildiği zamanlara varılabilir. Bu yaklaşımla “yer”e ilişkin çalışmanın yöntemi iki aşamalı olup birinci aşamasında, tündengelim keşfedici örnek olay araştırması ile ikinci aşamasında görsel etnografya yöntemi kullanılarak yaşanmışlıkların kalıntıları ve tarihin yeni hafızası aranacaktır.

Aşama 1: Keşfedici Örnek Olay Yöntemi ile Yaşanmışlıkların Kalıntıları (Stage 1: Remnants of Experiences with Exploratory Case Study Method)

Karaköy-Galata Limanı, coğrafi koordinatlar üzerindeki sınırlarının tarihsel süreç içerisinde toplumda yaşanan değişim ve dönüşümlerin önemli sahnelerini “yer”de fiziksel ve soyut gerçeklikleri ile yansıtır (Öncel, 2021). Toplumsal hafızanın “yer” ile kurduğu kolektif bellek kod izdüşümleri tarihsel dönemlere göre farklılık gösterebilmektedir. Karaköy-Galata Limanı’nda tarihi süreç içerisinde toplumun dışarıda bırakılarak geçirdiği değişim ve dönüşümler sonrasında belleklerde oluşan mesafeler, zaman zaman “yer”i unutmaya biçimlerine dönüştürmüştür. Bu unutmaya biçimleri döneminin olgusu ve odaklanılan “yer”e göre farklılık gösterebilse de, her bakıma biçiminin kolektif belleklerde oluşturulan noktasal izdüşümü “yer”in çerçevesine kodlanır. Tarihyazımsal bağlam ile ele alınan çalışma, salt tarih ve tarihi değerlerin nasıl oluştuğuna odaklanmamakla birlikte analitik tarih perspektifi ile okunan çerçeveler içerisindeki ideolojik ve sosyo-politik eylemleri de göz ardı etmemektedir. Bu aşamada konvansiyonel yazılı tarih bilgilerinin kronolojik zaman diziliminde tasnif edilmesi ile keşfedici örnek olay yöntemi kullanılmıştır.

“Yer”, morfolojik gelişimi ve kent sistemi ile liman ilişkisi açısından özerk bir yerleşim alanıdır (Yücel, 2019). Surlarla çevrili olan kent, heterojen nüfus yapısına sahiptir. Bizans yönetiminin mevcut duruşuna karşın, Galata coğrafi konumu nedeniyle bölgenin en önemli ticari ulaşım noktası olmuştur (Mantran, 2020; Çelik, 1998). Bizans’ın 1267 yılında Galata’yı Cenevizliler’e tahsis etmesi ile ticaret kolonisi kurulur. Cenevizlilerin yoğun olarak yaşadığı bölge, Konstantinopolis tarihi içinde önem kazanması 13.yy’ı bulur (Kuban, 2000). Zaman içerisinde bağımsız bir devlet olmayı başaran Cenevizliler, Galata’yı kendi kültürlerine göre imar ederler. Fatih Sultan Mehmet’in 1453 İstanbul Fethi’nde, Cenevizlilere 1 Haziran 1453 tarihinde verilen ahitname ile bölgenin özerkliği tanınır (Akıncı, 2021). Fetihden hemen sonra, Tophane Meydanı ve Kılıç Ali Paşa Camii inşası gerçekleşir. Galata Limanı 19. yüzyıla kadar Osmanlıların ticari olarak en önemli gelir kaynağı olur. Osmanlı imparatorluğunun modern yüzünü Tophane Meydanı ve saraylar sembolize eder. 19. Yüzyıla gelindiğinde İstanbul’da deniz trafiği yoğunluk kazanır. Yolcuların deniz ulaşımı ihtiyacının karşılanması koşulu ile 1851 yılında ilk Osmanlı vapur şirketi olan Şirket-i Hayriye kurulur (Çelik, 1998). 19. yüzyıl sanayi devrimi ile, gemilerin buharlı motorla çalışmaya başlaması ve yapımında kullanılan sac ile gemi ebatları büyür. Tonajı büyüyen gemilerin yüklerini indirebilmeleri için rıhtım inşası gündeme gelir. Uzun süren süreçler sonrası Galata rıhtımı 1895 yılında tamamlanır. Rıhtım inşaatı için kurulan Dersaadet Rıhtım Şirketi, inşaat karşılığında 85 yıl işletme hakkını kazanır. Şirketin rıhtıma ayrıca gelir getiren yapılar yapmak istemesi ile 1911 yılında Çinili Rıhtım Han ve 1912-1914 yılları arasında Merkez Rıhtım Han inşa edilir (Akıncı, 2021). 1830’lu yıllardan bu yana surların genişletilmesi, yeni yapı adalarının oluşumu, rıhtım inşası gibi faaliyetlerle; idari, mekânsal ve sosyal bağlamda modernleşmenin etkilerinin görüldüğü bir yerdir.

K A R A K Ö Y - G A L A T A L I M A N I

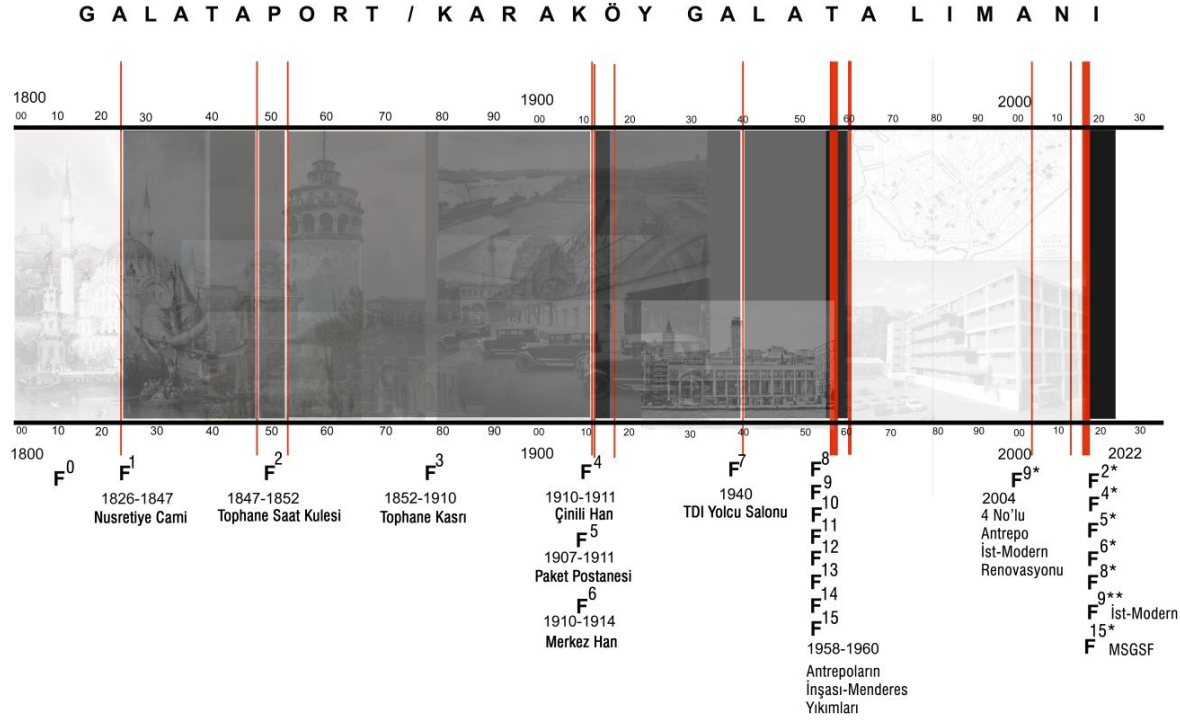
Şekil 2 - Karaköy-Galata Limanı'nın Önemli Tarihi Olayları

yapıların yıkımı, yerlerinin değişmesi ve çevresel tahribat ile sonuçlanır (Kuban, 1998; Köksal, 2022; Esmer, 2013). Yıkımlar ve yapıların işlevsizleştirilmesiyle, alan kamuya kapalı duruma getirilir. Sedat Hakkı Eldem'in projesini çizdiği Antrepo'lar yine bu dönemde inşa edilir (Özdamar, 2016). "Mesafe" kavramı karşılığındaki çerçevede bir süre "yer" in sürdürülemezliğine tanıklık edilmektedir. Bu zaman aralığında mesafe kavramına dahil edilmeyen; 1980'ler itibari ile kruvaziyer gemilerinin ağırlanması, 1990'da sahil düzenlemesi ve 2021 yılında gümrük işlemlerinin alt kotta işlevselleştirilmesidir. Değişmeyen çerçevede "yer" e ait sessiz mesafe, hafıza kesitinin üçüncü kırılımını oluşturur. Dördüncü ve son kırılım olarak 2013 yılında, Doğuş Holding'in kazandığı ihale ve 2017'de Karaköy Postanesi (Renovasyon), Antrepolar ve Karaköy yolcu salonu yıkımı ile "Galataport" olarak adlandırılan yeni projenin uygulanmasında, "yer" ile toplum arasına yaklaşık dokuz yıllık mesafe girer. Çalışmada dördüncü kırılım mesafesi olarak adlandırılan aralıkta, "yer" in kolektif bellek üzerinde; unutmama, yitirme, anımsamama, vb. kodları okunur. Dördüncü kırılım sonrasında, 2022 yılında projenin kamusal alan olarak açılması yeni bir "mesafe" çerçevesinde değerlendirilir. Bağlamsal olarak "yer" e ait olan kodların tanınır ve bilinir olması ile "yeni hafıza" nın oluşturduğu kodların tanımsızlığı, kamuda da "yer" e dair söylemlerde, bellek ve kod ilişkisizliği olarak temsil edilir.

Aşama 1: Bulgular (Stage 1: Findings)

Süreklilik duyusunun kökünün mekânda olması, hafızanın belirginleştiği özel zaman dilimlerindeki yeni belleklerde depolanır. Unutmama ve hatırlama diyalektiğinde olan zaman dilimleri, sürekli gerçekleşen biçimsel değişimlerden habersiz olarak devamlı gelişim halindedir. Bu gelişimler toplumda yeni imajlar ile oluşturulan algılar ile yeni toplumsal bellek yaratır. Nora (2022)'nin dengelerin kaybolması olarak tanımladığı "mesafe" kavramı, tarih ve yeni hafıza içerisine alınan çerçeveler bağlamında değerlendirilir. Böylelikle bütünde toptan algılanan çerçevelerin "yer" ile olan bağlamlarına da şahit olunur. "Yer", kültür kalıpları içerisinde onu bağlamı ile temsil eden gruplarla betimlenmesi ve yorumlanmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede "yer" e kolektivite ve toplumsal ilişkiler bağlamında çoklu rol kavramı ile yaklaşılarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

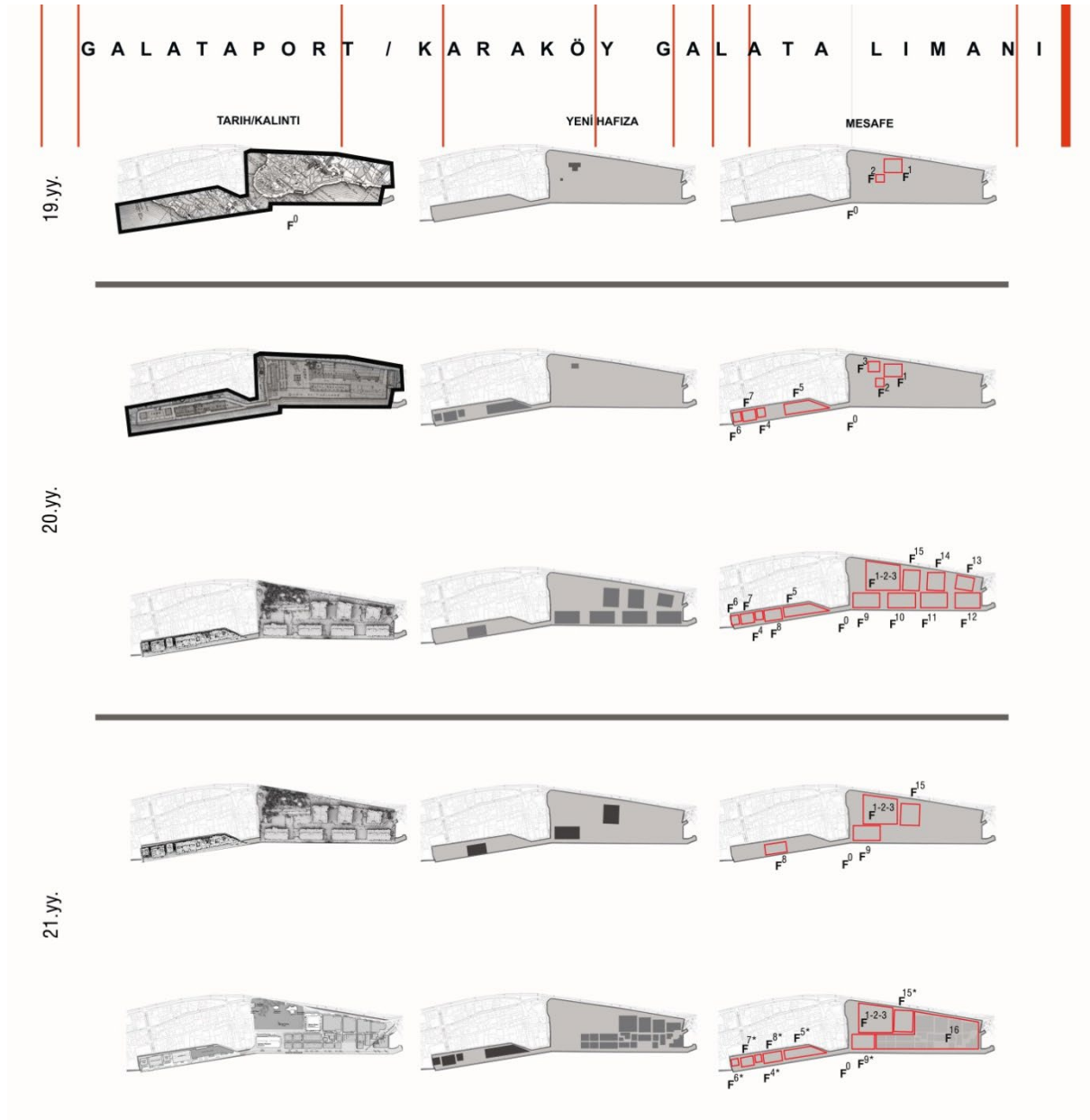
"Yer" in kolektif bilinç üzerinde önemli tesirleri; yeni yapılar, yıkımlar, kamuya kapatılma, "yer" e erişimin engellenmesi, restorasyon ve renovasyonlarla belirginleşir. Toplumun bu duraklarda "yer" e sergiledikleri duruş, döneme özgü bakma biçimleri ile kolektif hafıza kodlarını somut okunabilir verilere dönüştürür (Şekil 4). Bu veriler tarihyazımının sağlamlasına önemli katkılar sağlar. Ancak, mevcut blokajlar sonucu toplumsal bilinci sınırlandırılan çerçeveler içerisine uygulanan basınç, "yer" in pasifize olmasına neden olur. İdeolojinin getirdiği bu paradoksal durum, toplumsal hafızada nicel değerlere, normlara ve kurallara dönüşür. Nitel olan ancak "yer" e ait haritalar, semboller ve temsillerle tanımlanabilmektedir.

Şekil 4 - Tarih-Yeni Hafıza Kronolojik Kesit

“Yer”in tarihi kronolojik dönem okumaları, yeni eklenen ve/veya yıkım, restorasyon, renovasyon, vb. inşai faaliyetler ile gündeme gelen yapılar, “yer”in yeni aurası ile çerçeve içerisine alınarak tanımlanır. Tarihi kronolojide ifade edilen yeni hafıza mekânlarının tarih ile arasındaki “mesafe” (Çerçeve) kırılım noktaları “F” (Frame) harf sembolü ile gösterilmiştir (Şekil 5). Toplumsal hafızanın inşa edildiği bu “yer”deki kırılımlar, kolektif belleği besleyen okumalardır. Bu çalışma için kabul edilen “yer”in sıfır noktası (F⁰), Osmanlı döneminde dünyanın sayılı limanı ve askeri eğitim alanı olarak kullanılır. 19.yy.’da limana yeni eklenen depolar ile bölgede 1826 yılında inşası tamamlanan Nusretiye camii (F¹) kırılımı ile “yer”in ilk mesafe çerçevesi tanımlanır. 1852 yılında Tophane Saat Kulesi ikinci mesafe çerçevesi (F²) ve 1905 yılında inşası tamamlanan Tophane Kasrı (F³) “yer”in üçüncü çerçevesi olarak yerini alır. 1732 yılında tamamlanan Tophane Çeşmesi ve Kılıç Ali Paşa Camii’ni çalışmada ele alınan tarihi kronolojik kesitin öncesinde kalsa da, tarihi/kalıntı çerçevesinde; F¹, F², F³ kırılımları çerçevesinde tanımlıdır. Çalışma boyunca tarih/kalıntı olarak ifade edilecek F¹, F², F³ çerçeveleri, 1910 yılına kadar “yer”e eklenen askerlerin kullanımına yönelik depolar ve 1892’de yeni rıhtım inşası yine bu çerçeveler içerisindeki kronolojide yerini alır. F³ kırılımına kadar Osmanlı topraklarında ve dünyada en önemli limanlardan biri olarak gösterilen “yer”in bu aralıktaki mesafe çerçevesi; tarih/kalıntı (F¹, F², F³), liman ve depo fonksiyonları ile tanımlıdır. 20 yy.’da 1907-1911 sürecinde inşası gerçekleştirilen Çinili Han (F⁴) ve yine aynı tarihlerde tamamlanan Paket Postanesi (F⁵) kronolojiye Galata Rıhtım’ındaki yeni hafızaya F⁴ ve F⁵ kırılımı ile eklenir. F⁶ kırılımında 1912-1914 yılları arasında yapımı tamamlanan Merkez Han yer alır. Galata Rıhtım’ının çerçevesini, 1940 yılında yapımı tamamlanan Karaköy Yolcu Salonu F⁶ çerçevesi ile bu dönem aralığını tamamlar. 1958

yılında Sedat Hakkı Eldem'in planladığı Antrepoların inşası ve 1954-1960 Demokratik Parti'nin kentsel dönüşüm projeleri dahilinde önemli yıkımlar gerçekleşir. Menderes Yıkımları tarihi kronolojide ve “yer”de derin izler bırakır. Bu dönem aralığına gelinceye kadar, 1925-1945 yılları arasında depoların Ford Fabrikasına için işlevlendirilmesi ile Amerika'dan demonte halinde gelen ilk Ford markasının ürettiği araçlar limanda bir araya getirilir. 1958 yılında Sedat Hakkı Eldem'in projesi ile Antrepolar inşa edilir (F⁸, F⁹, F¹⁰, F¹¹, F¹², F¹³, F¹⁴, F¹⁵). “Yer” 1960-2004 zaman aralığında kamuya kapalı olarak; tarih, liman, gümrük, postane, depo fonksiyonları ile uzun bir dönem işlevini sürdürür. 1982 yılında bölgenin turizm merkezi olarak ilan edilmesi ve 1980 yılından itibaren kruvaziyer gemilerinin ağırlanmaya başlaması ile liman 1987 yılında yük gemileri girişine kapatılır. Yine aynı yılda limana tır girişlerine son verilir. 1990 yılında 1.2 km sahil düzenlemesi gerçekleşir. 1993 yılında “yer”in kentsel sit alanı ilanı ve sonrasında limanın özelleştirilmesi konusu basında önemli yer tutar. 1994 yılında bakanlar kurulu kararı ile “yer” turizm merkezi olarak ilan edilir. 2001 yılında T.D.I. tarafından açılan Galataport proje yarışması, “yer”de yaşanacak önemli dönüşümlerin habercisi olur. Yine aynı dönemde Antrepolar'ın kiralanmaya başlanmasıyla, 4 No'lu Antrepo Tabanlıoğlu Mimarlık tarafından tasarlanarak İstanbul Modern açılır. Liman, yolcu salonu, postane, vb. fonksiyonların yerini turizm alanı ilan edilmesi ile birlikte bambaşka şekilde işlevlendirilmesi ve kamuya açılması kronolojide F⁹ çerçevesi ile yerini alır. 2016 yılına kadar sınırları ve işlevselliği ile durularak kodlanan “yer”, 2016 yılında kabul edilen mimari proje kapsamında, F⁸- F¹⁵ aralığında yer alan kırılımları hatırlatan kırılımlar yaşar. Bu aralıkta; Karaköy Yolcu Salonu, Paket Postanesi ve Antrepo yıkımları gerçekleşir. 2018 yılında Çinili Han renovasyonu F^{4*}, mesafe çerçevelerinin üst üste “yer” ile meydana getirdiği hafızalar kronolojide koyu izdüşümler yaratır. Toplumsal olarak F⁹-F¹⁶ mesafesi, “yer”e dair tartışmaların F⁸-F¹⁵ aralığından sonra en yoğun yaşandığı aralık olarak ifade edilebilir. Kronolojide F¹⁰ mesafesi ile yaşanan tartışma/sorgulama noktalarının izdüşümleri F¹⁶ mesafesindeki 2022 yılında yeni hafızası ile Galataport olarak adlandırılan “yer”in açıldığı zamana taşınır. F¹ çerçevesi ile “yer”i tamamen tek bir çerçeve içerisinde ifade eden F¹⁶ mesafesi, tarihi kronolojisinde bu aralığa kadar kamu ile paylaşılmayan ve/veya kısmi olarak paylaşılan “yer”in; alışveriş, yeme-içme, ofis, vb. fonksiyonlarını nasıl sürdürebileceği ve “yer” bağlamı ile kolektif belleklerin nasıl bir kod hafızası oluşturduğu günümüzün sorunsalıdır. Bu sorunsala yaklaşım, kolektif bellek kodlarının çözümleyicisi olan kitle iletişim araçlarına ve bu araçlar aracılığı ile temsil edilen görsellere yönelim ile sağlanır.

Şekil 5 - “Yer”in Mesafe Çerçevesi

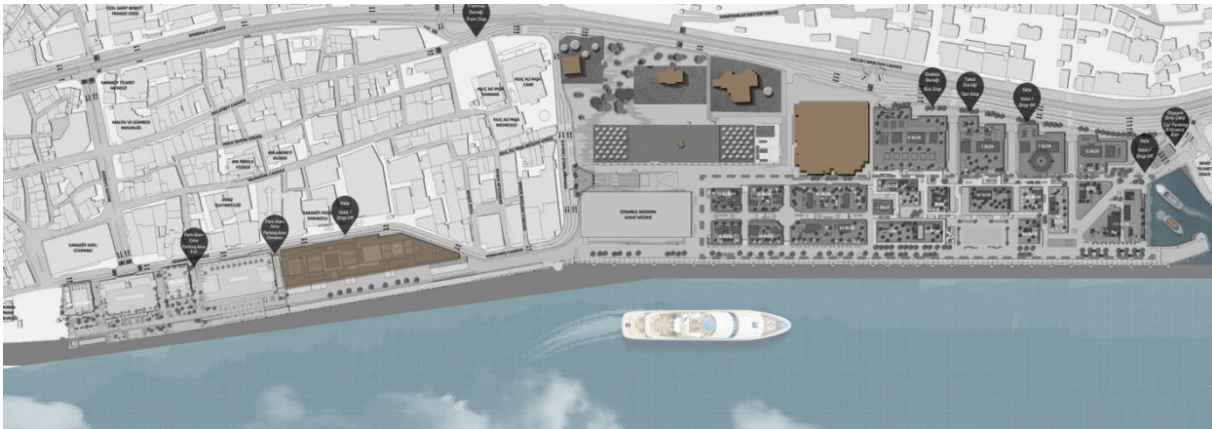
Aşama 2: Görsel Etnografya Yöntemi ile “Yer”de Oluşan Toplumsal İmgellik (Stage 2: Social Imagination Formed in “Place” with Visual Ethnography Method)

“Yer” kendine has retorikini alanında taşır. Alanı anlamak ve anlamlandırmak için mesafelere, toplumsal pratiğin boşluklarına ihtiyaç vardır. Boşluklar tözel bir gerçeklik olarak ele alınmadığı gibi eleştirel olarak biçimlendirme kaygısını da taşımaz. Anlam boşlukları tarihi dönemlere ve günümüze ait görsel temsiller aracılığı ile doldurulur. Çalışmanın bu aşamasında kullanılan görsel etnografya yönteminde, “yer”in tarihsel kronolojik kesitleri karşılığında beliren çerçevelerde kolektif belleğin izdüşümleri aranmıştır. Teorik çerçeveden başlanılarak ele alınan “yer”in görsel verileri, bulunduğu yer ile ilişkilendirilebilecek ve anlam aktarımı sağlanabilecek şekilde tasnif edilmiştir. Görsel etnografya yöntemi, kullanılan verilerin nasıl elde edildiğinden ziyade nasıl yorumlandığı ile ilgilidir. Gözlem ve analiz arasındaki verilerin kayıt altında tutulması yöntemin

diğer önemli saydıkları unsurlar arasındadır (Güçlü, 2021: 328). Toplumsal olgulara ve bu olgulara bakma biçimlerine ulaşılabilmeyi muktedir kılan tarihsel dizilim içerisindeki görsel temsiller, gravürler, fotoğraflar, resimler, dönemin yazılı basın haberlerini kapsar. Aynı zamanda, “yer”e ait dönüm noktalarının tarihsel gelişimin getirdiği mesafe aralıkları, tarihyazımsal olarak bütünü birleştiren çerçeveye dışarıdan bakılmasına olanak sağlar.

Aşama 2: Bulgular (Stage 2: Findings)

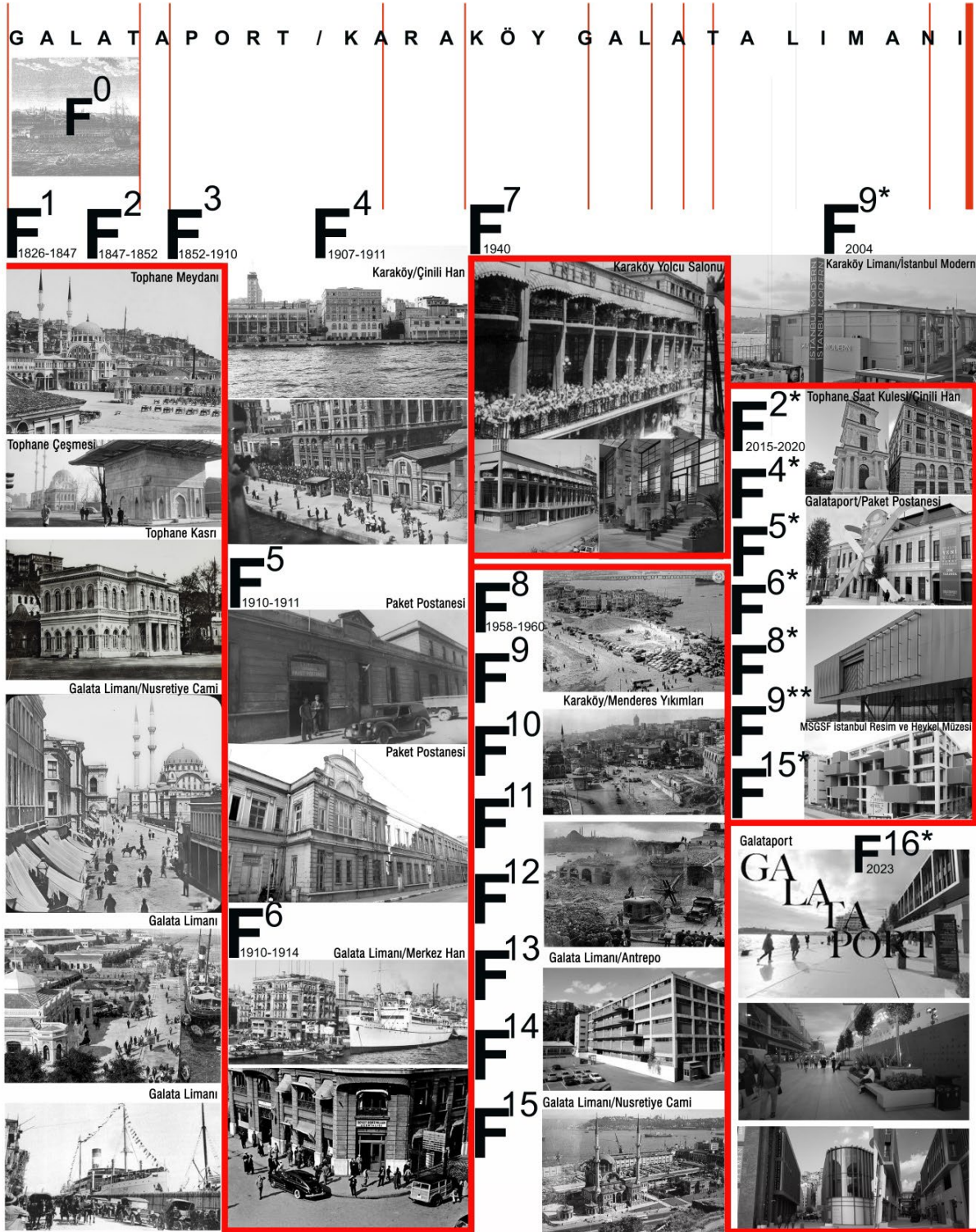
Mekânsal-zamansal sınırlılıklar, aynı zamanda kavramsal olarak da çerçevesizdir. Bu yaklaşım “yer”in zamansal-mekânsal pratiklerini özgün bir bakış açısı ile yorumlamamıza olanak sağlar. Kente bakma biçimleri ve gündelik hayat pratiğinin izlerinin sürülebildiği görsel çerçeveler, “yer”i merkez tutarak süreklilik içeren temsillerle zamanda belirir. “Yer” kolektif hafızayı belli dönemlerde gerçekleştirilen mekânsal düzenlemelerle uyarak, yeni farkındalıklara teşvik eder. Bu bağlam ile hafızanın geçmiş zaman ile şimdiki zamanı karşılaştırması tarihi kronoloji üzerinde yeniden yorumlanır. Bu koşullar altında sürdürülebilirliğini yeni hafıza kesitinde “yer”den ve “tarih”ten bağımsız olarak devam eden Galataport’un tarih ve hafıza arasında kalan bütünü, mesafe çerçevesinde yer almaktadır. Bu koşullar altında kolektif hafızanın zamanında yaşanan ortak deneyimler ile bağlantısı kesilir. Ortaya çıkan bu büyük mesafe çerçevesi (F^{16}), tarih/kalıntıları ($F^1+F^2+F^3$) kendi alanına dahil etmediği görülür. Hiyerarşik olarak biçimlendirilen alanlar, çalışmada elde edilen kronolojik kırılımların bir karşılığı olarak, Galataport içerisinde çerçeve(ler) olarak belirir ve “yer”in bir parçası haline alır. Galataport’un güncel haritalamasında “yer”, etkileşime girdiği yeni çerçeveler ile yeniden tanımlanır (Şekil 6). Bu tanımda; ($F^1+F^2+F^3$) ve (F^{15}) ile toptan algılanan Galataport çerçevesi (F^{16}) arasındaki gerilim iyice artar. Sözü edilen gerilimli alanlar bir diğerini engellemez ancak “yer”in nüvesini başkalaştırır. Bu başkalaşım nostalji vaadini bir kenara bırakarak “yer”i geri dönmek üzere paradoksal biçimde yeniden inşa eder. Diğer tarafta eşzamanlı olarak nostaljik görüntüler ile tanıtılan Galataport, tüketme edimimli ticari alanlarıyla “yer”i bulanıklaştırır. Duyumsanabilir olan bu gerçeklikler izlerini imgelere, resimlere ve fotoğraflara birer kanıt olarak bırakır.

Şekil 6 – “Yer”in Yeni Hafızası

Her şeyin toptan algılandığı “yer”, kolektif hafızayı hatırlamanın somutlaşmayı görsel mesajlarla doludur. Erişilebilen görsel temsiller, tarihi kronolojideki tüm zamanları çerçeve içerisine alır (Şekil 7). Bu anlatıda “yer”in gösterge olarak dağınık parçalarının bir araya getirilmesi ile anlamsal

bütünlük kurulur. Bu bütünlük, sürekliliğin ve süreksizliğin izlerinin sürüldüğü gösterge dizinidir. Zaman zaman sınırlamaların olduğu “yer” de süreksizlikler olsa da bu bir son olmamıştır. Süreksiz zaman aralıklarında “yer” kimi zaman gerilimli, kimi zaman da sessiz kalmış, alanın kalmış alanın yapısına ve anlama yer verilmeksizin bozulup yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılanmada zaman, süreklilik ve süreksizliğin içinde bölünmeye uğramıştır. Zamanda yaşanan bu bölünmeler, F⁸- F¹⁵ aralığında yer alan çerçevelerde belirlemektedir ve onlara bugünün perspektifinden F¹- F³ aralığından bakıldığında, muhayyel bir çerçeve belirir. Çevre ile bütünleşme eğilimi içerisinde olan bu aralıkta “yer”; Tophane Meydanı, Tophane Çeşmesi, Galata Limanı ve Nusretiye Cami ile çerçeve içerisine alınır. Bir bütün oluşturan yapıların arasında birbiri ile ilişkilendirilen sınırlılıklar hissedilmez. Bağlamı dışında kalmak isteyen hiçbir yapı duyumsanmaz. Bu bağlama zamanla dahil olan F⁴, F⁵, F⁶, F⁷ çerçevelerindeki; mimari üslup, yapı formu, işlevi ve niteliği görsel temsillerde kuvvetle hissedilir. “Yer”in tutarlılığı yeni eklenen yapıların kuvveti ile dinamik kalır. “Yer” maddileşen mekânlarla kentin bir altkümesi haline henüz dönüştürülmemiştir. Kent-yapı-birey arasındaki güçlü ilişki F⁸ çerçevesindeki zamana kadar hissedilir. Fakat F⁸- F¹⁵ aralığında yaşanan Menderes Yıkımları “yer”i boydan boya kesen derin bir iz bırakılır. Geriye kalan F¹- F³ çerçevesi ile Antrepo yapısı (İstanbul Modern Sanat Müzesi) “yer”in nabzını tutmaya devam eder. Toplum ile “yer” arasında oluşan mesafe F⁸- F¹⁵ aralığındaki kuş bakışı fotoğraf çekimlerinden de hissedilir ve “yer”e uzun bir süre uzaktan bakılır. Toplumsal canlılık-mimari-tarih, F¹- F⁷ aralığındaki gibi birarada bir daha temsil edilmez. Galataport’un inşası ile oluşan F¹⁶ çerçevesinde yaşanan yıkımlar, restorasyon ve renovasyon çalışmaları ile “yer” kendi mesafe çerçevelerini çizer. Kent-toplum-tarih ile bütünleştirici etki kaybolur. F¹- F³ çerçevesi sınırları belirli olan öteki bir “yer”e aittir. “Yer” sürdürülebilirliğine, teatral etkileşimleri benimseyerek, kendisinin şekillendirdiği ve kontrol edebildiği ölçüde devam eder. Sahneler F^{2*}, F^{4*}, F^{5*}, F^{6*}, F^{8*}, F^{9*}, F^{15*}, F^{9**} çerçevelerinde mimari dil ön planda tutularak, kent sahne göstergesi suretiyle kadraja alınır.

Şekil 7 - Mesafe Çerçveleri
(Fotoğraflara, URL-1, URL-2, URL-3 ve URL-4 adreslerinden ulaşılmıştır)

Tartışma ve Sonuç (Discussion and Conclusion)

“Tarih” ile “yeni hafıza” arasındaki zaman boşluklarının kolektif bellek ve uzun zamanda toplumsal hafızayı meydana getirdiği bağlamı ile ele alınan çalışmada “yer”deki mesafe boşlukları ile önemli kırılım noktaları elde edilmiştir. Bu noktalar, tarihsel kronolojide “yer”deki izdüşümlerin alınması ile çerçeveler tanımlanmıştır. Bu çerçevelerin tarihsel dönemin görsel temsilleri ile ilişkilendirilmesi neticesinde, “yer”in sürdürülebilir-sürdürülemezliği tartışmasındaki yaklaşımlarına farklı bir boyut kazandırılmıştır. Bu süreç içerisinde, “tarih” ve “yeni hafıza” kronolojisinde “mesafe” paradoksal görünen yaklaşımlarla; bölünme, parçalanma, bellek kayıplarını ve unutmaya biçimlerinin döngüselliğini barındırdığı ve, “yer”e ait sınır olarak belirtilen çerçevenin değişmediği, mesafe yeni çerçevelerin tarihyazımsal “yer”e ait kodların kavramlarla üst üste geldiği ayrı bir katmanlaşma ile ifade ettiği görülmüştür. Bu katmanlaşmada mekânsal örgütlenmeler hissedilir. Bu mekânsal örgütlenmeler ile oluşturulan morfolojik yapılar, imgesini toplumsal ilişkiler kurarak güçlendirmeye çalışır. Sürdürülebilirlik çerçevesinde homojen bir düzen sağlama çabasında, birbirinden ayrılmış, koparılmış kolektif bilinç kodları “yer”e tanımlanır. Her ne kadar rasyonalize edilmiş çerçeveler bir aradalığı kapanma/sınır oluşturma ile tanımlansa da, “yer” söylemler ve güzergâhlar ile temsil edilir.

Sürdürülebilir bir çerçevede devam eden “yer”in, mesafe ile kolektif bellek üzerinde oluşturduğu hafızada, “yer”in sürdürülebilir olduğuna dair işaret göster(e)memektedir. “Yer” sürdürülebilir olduğu inanasını yeni mekânlarla sağlayamaz. Polemikçi bir tavır ile gelişen toplumsal yaklaşımlarda “yer”, ayırt edici kent deneyimleri bağlamı ile belirir. “Yer” ayırt ediciliğini, yıllardır kamuya kapalı olan alanın açılması metaforu ile kentliye sunar. “Yer”i deneyimleyen her kentli aslında “yer” ile müzakere eder. Bir eşik olarak beliren F^{16} çerçevesi (Galataport), tarihi çerçeve (F^1 , F^2 F^3) ile kentliyi bütünleştirmeye aracılık eder. Sürdürülebilirlik meselesine gelindiğinde, Galataport’un sürekliliği ile mi tarihsel çerçeve sürdürülebilir sorusu iki çerçevenin müzakeresini kararsızlaştırır. Bu kararsızlık Galataport (F^{16} çerçevesi)’ndeki eşik mekân geçişlerinde de hissedilir. Teatral kent sahnesi izlenimi uyandıran F^{16} çerçevesine homojen bir zamansal algı atfedilemez. Zamansal süreksizliklerin getirdiği deneyimler, “tarih/kalıntı” karşısında diyalektik imgelerle başvurarak alegori sunar.

Toplumsal yaşamın varoluşu çerçevesinde, öznenin ve toplumsal yaşam alanlarının belirlendiği çerçeve, tarihyazımsal boyutta zamansal aşınmaya uğramıştır. Kent gerçekliğini ve tarihselliği göz ardı ederek, işlevselleştirdiği pasifize mekânlar, “yer”i baskıcı tutumla çerçeve içerisine alır. Toplum, hatıralarını yaşatmak, kolektif hafızayı beslemek, kültürel öğeler ile hatırlanmanın somutlaştığı hafıza mekânlara ihtiyaç duyar. Bu duyumsama, toplumsal hafızanın yeniden sorgulanma sorunsalının kapılarını açar. Nihayetinde, kentsel mekânlardaki parçalanmalar ve zamansal kırılmalar üzerinde anlamlar yeniden inşa edilir. Tarihin yeniden çerçevelenen hafızası, kolektif belleğin kırıldığı noktalara işaret eder. Bu süreç içerisinde de “mesafe” kavramı kolektif hafızayı oluşturur. Kentin bu noktasında sanayi ile ilişkisinden kaynaklanan dönüşümü kaçınılmazdır ancak, kentlerin sürdürülebilirliğinde kolektif bilinç zamanı muhafaza ederken, otoritenin “yer”i izole ederek sınırlı tuttuğu aralıklarda, tarih, mekân ve hatıralar şeffaf katmanlar olarak kalır. “Hafıza” ve “mesafe” kesitinden bakıldığında, kronolojideki zamansal boşluklar kolektif belleğin önemli kırılma noktalarına işaret eder. “Tarih” ve “yeni hafıza” kavramları ile

alınan tarihi kronolojik kesitlerin sonucu ulaşılan “mesafe ile ortaya çıkan çerçeveler, toplumsal hafızanın kırılma noktalarını verir.” hipotezi bu yaklaşımla doğrulanmış olur.

Conflict of Interest Statement | Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest for conducting the research and/or for the preparation of the article.

Financial Statement | Finansman Beyanı

Bu makalenin araştırma ve hazırlama sürecinde finansman desteği alınmamıştır.

**No financial support has been received during the research and preparation of this article.*

Ethical Statement | Etik Beyanı

Bu makale etik kurallar çerçevesinde hazırlanmıştır.

**This article has been prepared within the framework of ethical rules.*

Copyright Statement for Intellectual and Artistic Works | Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Telif Hakkı Beyanı

Makalede kullanılan fikir ve sanat eserleri (şekil, fotoğraf, grafik vb.) için telif hakları düzenlemelerine uyulmuştur

In the article, copyright regulations have been complied with for intellectual and artistic works (figures, photographs, graphics, etc.).

Author Contribution Statement | Yazar Katkı Beyanı

A. Fikir / Idea, Concept	B. Çalışma Tasarısı, Yöntemi / Study Design, Methodology	C. Literatür Taraması / Literature Review
D. Danışmanlık / Supervision	E. Malzeme, Kaynak Sağlama / Material, Resource Supply	F. Veri Toplama, İşleme / Data Collection, Processing
G. Analiz, Yorum / Analyses, Interpretation	H. Metin Yazma / Writing Text	I. Eleştirel İnceleme / Critical Review

AUTHOR 1: A/B/C/E/F/G/H

AUTHOR 2: A/B/D/G/H/I

REFERANSLAR (REFERENCES)

- Akıncı, T. (2021). *Galata*, 2. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel Bellek. Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, çev. Ayşe Tekin, 2. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Auge, M. (1995). *Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. Londra & New York: Verso.
- Auge, M. (2020). *Unutma Biçimleri*, çev. Mehmet Sert, 2. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Babbie, E. (2007). *The Practice of Social Research*. Twelfth Edition, USA: Wadsworth, Cengage Learning.
- Bal, H. (2021). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, 2. Baskı, Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Barash, A. J. (2007). Belleğin Kaynakları. Şeyda Öztürk (ed), *Cogito Bellek Öncesiz Sonrasız*, sayı: 50, (s.11-22), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Barlett, L. & Vavrus, F. (2021). *Nitel Araştırmalarda Örnek Olay Yöntemi*, çev. Gülşah Taşçı ve Faruk Levent, 1. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Benjamin, W. (2022). *Pasajlar*, çev. Ahmet Cemal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 18. Baskı.
- Berman, M. (2021). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor Modernite Deneyimi*, çev. Ümit Altuğ ve Bülent Peker. İstanbul: İletişim Yayınları. 21. Baskı.
- Creswell, W. J. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, 3. Baskı, Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Çelik, Z. (1998). *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 2. Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Erkal, N. (2010). Bugün Liman Kara Olmuştur: İmparatorluk Cumhuriyet Eşiğinde İstanbul Rıhtımlarının Dönüşümü, Osmanlı Başkentinden Küreselleşen İstanbul'a Mimarlık ve Kent, 1910-2010, ed. İ. Akpınar, Osmanlı Bankası Arşiv Araştırma Merkezi, İstanbul; 31-48.
- Erkal, N. (2011). The Corner of The Horn: An Architectural Review of The Leaded Magazine In Galata İstanbul. *Metu Jfa*, (28:1) 197-227.
- Erzen, N. J. (2019). *Üç Habitus Yeryüzü, Kent, Yapı*, 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Esmer, M. (2013). "Tarihi Miras 1956-1960 İmarı: Karaköy-Beşiktaş Sahil Aksında Kaybolan/Yıkılan/ Taşınan Yapılar", *Mimarlık Dergisi*, Sayı:374, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=388&RecID=3324>, Erişim tarihi: 15.03.2023.

- Gökberk, Ü. (2023). *Hafıza Kazısı Bilge Karasu'nun İstanbul'u Walter Benjamin'in Berlin'i*, çev. Kübra Kelebekoğlu, 1. Basım, İstanbul: Metis Yayınevi.
- Güçlü, İ. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 2. Basım, Ankara: Nika Yayınevi.
- Halbwachs, M. (2007). Kolektif Bellek ve Zaman, Şeyda Öztürk (ed), Cogito Bellek Öncesi Sonrasız, sayı: 50, (s.55-76), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Halbwachs, M. (2016). *Hafızanın Toplumsal Çerçevesi*, çev. Büşra Uçar, 2.Basım, Ankara: Heretik Yayınları.
- Halbwachs, M. (2017). *Kolektif Hafıza*, çev. Banu Barış, 1. Basım, Ankara: Heretik Yayınları.
- Harvey, D. (2019). *Postmodernliğin Durumu*. çev.Sungur Savran, 8. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kafescioğlu, O. F. (2016). 19. Yüzyılın İkinci Yarısından Günümüze Galata/Karaköy'de Kent Morfolojisi ve Yapı Türlerinin İncelenmesi. *İdealKent Dergisi* (18), 174-203.
- Klein, L. E. (2000). "On the Emergence of Memory in Historical Discourse." *Representations* 69, *University of California Press*, pp. 127-150.
- Koçyiğit, G. R. (2018). "Mark Augé'de Yok-Yer (Non-Lieu) Kavramı Üzerine Bir Epistemik Çözümleme." *Megaron*, 13(4):536-544.
- Köksal A. (2021). Bu Makân Artık Bu Yer Değil: Gülşen Özaydın, Merve Akı (ed). *Mekân ve Yer* (s. 10-19), 1. Baskı, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Köksal, H. (2022). *Bu Mekân Artık Bu Yer Değil Modern/işim/i Tartışmak*, 1. Basım, İstanbul : Arketon Yayınları.
- Kuban, D. (1998). *İstanbul Yazıları*, 1. Basım, İstanbul :Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kuban, D. (2000). *İstanbul Bir Kent Tarihi Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul*, 2. Basım, İstanbul :Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*, çev. Işık Ergüden, 2. Baskı, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2018). *Ritimanaliz Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat*, çev. Ayşe Lucie Batur, 2. Basım, İstanbul: Sel Yayınları.
- Lefebvre, H. (2021). *Kentsel Devrim*, çev. Selim Sezer, 7. Basım, İstanbul : Sel Yayınları.
- Mantran, R. (2020). *İstanbul Tarihi*, çev. Teaman Tunçdoğan, 5. Basım, İstanbul : İletişim Yayınları.
- Nora, P. (2022). *Hafıza Mekânları*, çev. Mehmet Emin Özcan, 2. Basım, İstanbul : DoğuBatı Kitapevi.
- Öncel D. (2021). Galata:Yerin değişimi-Mekânın Sahneleşmesi: Gülşen Özaydın, Merve Akı (ed). *Mekân ve Yer* (s. 143-167)), 1. Baskı, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Özdamar G. E. (2016). Transforming The Historical Waterfront: An(r/t)repo in Istanbul. *On The Waterfront, Vol. 44*, May 10th, 2016.

Popper, R. K. (1998). *Tarihselciliğin Sefaleti*, çev. Sabri Orman, 2. Basım, İstanbul: İnsan Yayınları.

Popper, R. K. (2022). *Hayat Problem Çözmektir Bilgi, Tarih ve Politika Üzerine*, çev. Ali Nalbant, 12. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Schulz, C. N. (1980). *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizolli.

Stavrvides, S. (2016). *Kentsel Heterotopya Özgürleşme Mekânı Olarak Eşikler Kentine Doğru*. çev. Ali Karatay, 3. Basım, İstanbul: Sel Yayınları,

Tanyeli, U. (2020). *Yıkarak Yapmak*, 3. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.

Traverso E., (2019). *Geçmişini Kullanma Kılavuzu Tarih, Bellek, Politika*, çev. Işık Ergüden, 1. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları.

Uslu, A. (2016). “Hafıza ve Geçmişin Talebi Olarak Tarih Arasındaki Ayrım.”, *ViraVerita E-Dergi, Sayı 3*, s.42-65.

Yücel, A.(2019). *Duran Her Şey Hareket Ediyor İstanbul Yazıları*, 1. Basım, İstanbul: Arketon Yayınları.

Yücel A. (2021). Mekân-Yer-Yersizleşme: Gülşen Özaydın, Merve Akı (ed). *Mekân ve Yer* (s. 51-64), 1. Baskı, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Zeytinoğlu E. (2021). “Yer” lerin Sınırı Olarak Deniz Limandan Ayrılmak Karşı Limanda Olmaktır: Gülşen Özaydın, Merve Akı (ed). *Mekân ve Yer* (s. 20-32), 1. Baskı, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Wiener, M. W. (1998). *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanları*, çev. Erol Özbek, 1. Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları 66.

Url-1: Galataport: <https://www.galataport.com/tr/tarihi-miras>, son erişim: 20.03.2023.

Url-2: Eski İstanbul Fotoğrafları Arşivi: <http://www.eskiistanbul.net/arama/tophane>, son erişim: 20.03.2023.

Url-3: Galataport: <http://www.levantineheritage.com/frank-han.html>, son erişim: 20.03.2023.

Url-4: Galataport: <https://siska.com.tr/portfolio/merkez-rihtim-han/>, son erişim: 20.03.2023.

YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ (BIOGRAPHIES OF THE AUTHORS)

Çiğdem Karabağ (Doktora Öğrencisi)

Lisans eğitimini 1999 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi (D.A.Ü.) Mimarlık Bölümü'nde tamamlamıştır. 1997 yılında özel sektörde başladığı profesyonel iş yaşamında tasarım, proje, uygulama ve yarışma projelerinde görevler almıştır. 2021 yılında “Gayrimenkul Sektöründe Markalaşmanın Tüketici Temelli Marka Değeri Modeli ile Nef Yapı Üzerinden İncelenmesi” başlıklı tezi ile İ.K.Ü. Mimari Tasarım programından yüksek lisans derecesini almıştır. Halen aynı üniversitede mimarlık doktora programında eğitimine ve iç mimarlık ve çevre tasarımı bölümünde öğretim görevlisi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Emel Birer (Prof. Dr.)

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden 1995 yılında mezun oldu. Aynı üniversitede 1997'de Yüksek Lisansını tamamladı ve “Mimari Tasarım Eğitiminde Başarı Yöneliminin Ölçülmesi” başlıklı Doktora çalışmasını 2004 yılında bitirerek Doktor unvanını aldı. 1998-2024 yılları arasında İstanbul Kültür Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. 2024 Nisan ayından itibaren Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde profesör öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.